

Debreceni Lelkészi Tár.*

Bár megmaradt a régi cím, bár iránya, célja az új szerkesztőkkel (előbbi és alapító szerkesztő S. Szabó József volt) sem változott, azért mégis új protestáns vállalat: új hézagpótló, tudományos résszel bővült, tudós és tehetséges munkatársak hosszú sorozatával gazdagodott, alakja, a szerkesztés módja új munkáról tanuskodik. A vállalat három részre oszlik: 1. „Theologiai Értesítő“, 2. „Beszéd-ek és imák különféle alkalmakra“ és 3. „Értekezések és egyéb kisebb dolgozatok a theologia köréből“ címek alatt. Azonkívül a kékszinű borítékok belső oldalán is találunk rövidebb fejtegetéseket aktuális kérdésekről, azután „Hireket“ és „Szerkesztői üzeneteket“. Kár, hogy a kék szín az olvasást megnehezíti és kár, hogy a bekötésnél a borítékok kimaradnak. — A vállalat *iránya* „positív keresztényi, amely azonban teljes liberalizmussal enged szabad teret minden irányú tudományos vizsgálódásnak“ Ez az elv helyes, de ha ezt az elvet egy vállalat szerkesztési munkájára is vonatkoztatják, akkor a „liberalizmus“ megköti a szerkesztők kezét: ki-ki úgy dolgozza ki a vállalt kérdést, amint azt saját módszeres készsége diktálja. Ezt a szabadságot látjuk a D. L. T.-nál is.

A „Theologiai Értesítőnek“-nek, amely az összes theol. tudományágak jelenlegi állásának ismertetését tűzte ki feladatául, első tanulmánya: „Az ókori kutatások hatása a theologia különböző ágaira stb.“ mintegy programot akar adni a vállalat eme tudományos részéhez. A régiek elmúltak, most minden ujja alakul. A régi tudományágak (bevezetés, bibliatheologia stb.) háttérbe szorúlnak és az ókori leletek hatása alatt vezető tudományággá növekedik az *összehasonlító vallástörténet*, amely rányomja bélyegét minden más theologiai tudományágra. A széleskörű tárgyismerettel is a tárgy iránt lelkesedő szeretettel megírt tanulmány azt sejtette, hogy az azután következő dolgozatok majd mind az összehasonlító vallástörténet látószögében készülnek. De ez nem következett be. Mindegyik tudós a maga módszerét követi, ami pedig az egyöntetűség rovására megy. Az exegetica theologia ismertetése teljes befejezést nyert, de nem egységes. Az egyháztörténeti ismertetés is külön csapáson halad. Egyik-másik szerző az odavágó irodalom alapos, részletes méltatását adja — utmutatásuk nyomán ki tudjuk

* „Debreceni Lelkészi Tár.“ XIII. kötet. Felelős szerkesztő Dr. Lencz Géza. Társszerkesztő Dr. Varga Zsigmond. Debrecen, 1916. Hegedűs és Sándor könyvkiadóhivatala.

választani a nekünk megfelelő munkákat — más szerző pedig csak könyvcimeket sorol fel — melyiket vegyük elő? Itt a fejlődés szerves képét látjuk, ott csak rapszódikus vázlatot találunk. Annyit meg kell engednünk, hogy a feladat nehéz volt; a kezdet, az uttórés nehézségeivel kellett megküzdeni, hiszen ez az első ilyenemű magyar vállalkozás. Mindamellett az ujszövetség és ó-szövetség főtudományainak ismertetése (Daxer, Varga, Deák) alapos és sikerült. A többi is kiegészíthető egy új kiadásban. Így azután a falun élő lelkésztestvérek közül sokan, akik hasonló utmutató munka hiányában eddig nem mertek hozzáfogni rendszeres tanulmányozáshoz, köszönettel és eredménnyel fogják használni ezen „Értesítőt.”

A „Beszédek és imák” című rész 62 beszédet, 4 biblia magyarázatot és 5 imádságot tartalmaz. Országos nevű szerzők mellett találunk kevésbé ismert, új neveket is. Ottan a név már eleve garantálja a jó beszédet vagy imát; itten a jó beszéd ad súlyt a névnek is. Bár megemlíthetnénk olyan beszédet, amely bizony nem igen érdemelte meg a kinyomtatását, bár a keresztyéni központi gondolat nem domborodik ki minden beszédben, úgyhogy némelyike „nemzetközi” beszédnek is beillenek; bár egyik-másik beszédben a vezető fonál a szó- és nem az immanens logika, azért mégis örömmel és lelki haszonnal tekintünk vissza az évfolyam sok beszédére. Az ünnepekre szóló beszédek valóban az ünnep üdv-történeti jelentőségét emelik ki és ez a fődolog. Igaz, hogy kiérezni a szerzők református vagy evangélikus hitbéli mivoltát, de hisz ez természetes és szükséges is, szem előtt tartva az intést: Tartsd meg, amid van! és tiszteletben tartva a protestáns elvet: a mások hitbéli meggyőződése iránti türelmet. A beszédek „alkalmi” beszédek: a kor kérdéseinek, a háboru aggodalmainak hordozói. Az Isten és haza iránti szeretetről; a kötelességnek hiven való teljesítéséről lelkes buzdításokat olvasunk. Forrón buzog a haza iránti szeretet érzése. E tekintetben lelkészeink versenyeznek a németországi testvérekkel, így természetes, hogy ugyanazon hibába, vagy mondjuk lelkes túlzásba is esnek. Sok beszéd arról szól, hogy a mi részünkön van az igazság, hogy mi Istenért és az igazságért harcolunk (ellen-ségeink papjai is ezt hirdetik hasonló áhitattal hallgató hiveiknek) ezért *nekünk győznünk kell!* De hátha mégsem győzünk? Hátha nem győzünk oly feltétlenül, amint azt prédikációinkban hirdettük, mit fogunk majd akkor mondani? Fordítunk egyet a dolgon, hisz ebben is ügyesek vagyunk? Ezért ki kell emelnünk azt a beszédet, amelyet Futó Zoltán „A keresztyén és távollevő szerelmesei” címen írt. Az igazság, a jog, a szeretet — mondja — csak ideileg bukkik. Az Ur elkezdte a jót, el is végzi a Krisztus napjára. A gondolatot, a hazaszeretetet, a nemes alkotást a gonosz meg nem semmisítheti; diadalt arat bizton a nagy, a vég napon: Krisztus napja ez! Más ez, mint az a, bár őszinte meggyőződés sugalta mondás: A seregek Ura a mi oldalunkon harcol! Ez az igazi keresztyén felfogás adja azután ajkunkra az igazi keresztyén imát is: Tudunk Kr. nevében imádkozni. — Sok beszéd, gazdag tartalom, sok szép értékes gon-

dolat, gyönyörű imák (Baltazár), szépséges nyelv; haszonnal olvastam, sok indítást kaptam.

Az „Értekezések . . .“ című harmadik részben négy munkát találunk. Dr. Lencz Géza a háboru etikai megítéléséről szól. Elítéli a háboru ellenzőit egyrészt, de elítéli a fanatikus lelkesedőket is: „A meggyőződés nélküliség árulásba visz, a fanatikus elszántság esztelenségeket követ el.“ Aki azonban szilárd meggyőződéssel felismeri a nagy célt, az a háboruban is etikai alapon áll. A háboru etikai megismerése bűnbánatra és javulásra készíti az őszinte embert. Az idevágó háborus irodalom felhasználásával és hazai viszonyok beleszővésével megalapozta és élvezetessé tette szerző tanulmányát, felolvasását. Ugyancsak felolvasásra készült Dr. Kun Béla „Világi papok“ című dolgozata, melyben az egyház „világi“ tagjainak, vezetőinek lelkére köti, hogy mint az egyház élő tagjai, mint igazi lelkipásztorok öntudatos szeretettel végezzék az egyház és a keresztyén hétköznapi dolgait. Zoványi Jenő: „A reformáció művelődéstörténeti jelentősége“ címen írt egy nagyobb tanulmányt. Gondos munka, mély történeti érzékről tanuskodik, több eredeti meglátást hoz. Meggyőző ama kijelentése, hogy a keresztyénség elterjedésének rétegeit nem szabad a fajok (román, szláv, germán) szerint elkülönítenünk. Szükséges annak megállapítása is, hogy a magyar irodalmi nyelvet nem Pázmány Péter teremtette, mert azt már megteremtette a reformáció kora. A reformáció művelődéstörténeti jelentőségét a tanügy és nyomdászat felvirágoztatásán kívül elsősorban és mindezek felett az *egyéniesség* elvének életbeléptetésében látja. Az egyéniességek elvének nagy áldást hozó két főeredménye: a vallásos türelem és az egységes világnézet, a mi valóban a legfőbb művelődési faktor. A reformáció központi jelentőségét tehát az egyéniesség elvének realizálásában látja. Mi ezt a gondolatot, bár nem hangzik eléggé filozófikusan, de annál bibliikusabban, úgy fejeznék ki: A reformáció központi jelentősége a személyes hit által való megigazulás. Neked, magadnak kell hinned teljes szivedből, teljes lelkeddel, így majd üdvözölsz. Ha nem tudsz, vagy nem akarsz hinni, akkor nem segít itten sem pap, sem egyház, sem szertartás, sem pedig tekintély. Ebből a *személyes* hitből sarjad azután az egyéniesség elve és így a vallásos türelem és az egységes világnézet is. Vajjon annak, akinek a Krisztus szava, a szentírás igéi vagy mondjuk az egyház „tana“ személyes, öntudatos hitévé, birodalmává lett, vajjon annak ne lehessen azért egységes világnézete? Zoványival szemben — ha ugyan ép itten szükszavu megjegyzéseit jól értelmeztük — azt kell mondanunk, hogy lehet, sőt ép ezért lehetséges az egységes világnézet. Nagypéntek misztikumával, husvét titokzatosságával, a sirgödör rögeinek dübörgésén is átható reménységgel még nem békült meg az experimentális tudomány, de vajjon a D. L. Tár II. részét munkáló sok-sok hívő papnak ne volna egységes világnézete? Ha van személyes hite, bizony van egységes világnézete is. Egyébként, ép mivel szerző nem beszél részletesen a vak hit és a tudomány eredményeihez

való simulás nyomán támadt „kétlakiság“-ról — szívesen feltesszük, hogy ő itten nem beszél a vallás anyagi elvéről és ezért mi is idézzük a szerkesztő egy megjegyzését: „Hisszük, hogy ő (az illustris munkatárs) nem hitbéli meggyőződést akar itt ostromolni, csak a látszata az a dolognak.“ — Dóczi Imre „Nevelésügyi feladatok a református egyházban“ című felolvasásában rámutat ama sürgős teendőkre, melyeket a református, (de bizony az evangélikus egyháznak is) a legrövidebb idő alatt véghez kell hajtania a nevelés terén, ha a nagy és tülekedő versenyben meg akar maradni. A református szellemnek pedig a legfőbb biztosítéka magának a nevelőnek: a tanítónak és tanárnak református szelleme. Ezért szükséges az óvónő-, tanító és tanítónő- és tanárképzés egyházasabbá tétele. Bizony sok a tenni való e téren. Intézeteink, melyek egyházi vagyomból táplálkoznak, mindinkább idegen szellemű táplálékot nyújtanak.

Ime ezekben számoltunk be a D. L. T. gazdagon meg bővült évfolyamáról. Életre való vállalkozás, érdemes a támogatásra. A vállalat egyik ó-évi beszéde (Andrássy) így végződik: „Aki kezét az eke szarvára veti és azokra néz, melyek háta mögött vannak . . .“ mi is így fejezzük be: aki az évfolyamra tekint és csak a hibákra néz, nem alkalmas a reménykedésre, pedig biztatók a jelek, hogy a D. L. T. idővel mindinkább tökéletesedik. A második évfolyam így indult és így folytatódott, különösen a ref. jubileumi szám sikerült és adott nekünk kintlevőknek is számos indítást. Vállvetett, lelkes testvérmunka így majd megtartja, amink van; bizton megtartja, megerősíti és növeli.

Tábori posta 338.

Wagner György.